

رهیافت‌های تحقق منافع امنیت ملی جمهوری اسلامی در محیط رقابت خارجی با حضور جریان تکفیری با تأکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

جواد منزوی بزرگی^۱

صادق احمدی^۲

حسین عساریان‌نژاد^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۶/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۹/۱۵

چکیده

اگر یکی از عوامل تحقق منافع امنیت ملی را حفاظت از توان رقابت و حضور امن در محیط رقابت خارجی بدانیم، این مهم با حضور فعال و اثرگذار جریان تکفیری در منطقه و در نزدیکی مرزهای جمهوری اسلامی، تصمیم‌گیران عرصه امنیت را با چالش و پیچیدگی‌های جدی مواجه نموده است. این جریان عوامل کاهنده یا پیشران در تحقق منافع امنیت ملی جمهوری اسلامی را در منطقه به شدت تحت تأثیر خود قرار داده و بدون شک پرداختن به این موضوع در اولویت راهبردی رفتار امنیتی جمهوری اسلامی قرار دارد. مقاله پیش رو تلاش دارد تا از این منظر، تحقق منافع امنیت ملی را با نگاه به وجود خطر جریان تکفیری و با تأکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به بوته نقد بکشد. نوشتار حاضر در تلاش است تا به روش اسنادی - توصیفی با تحلیل متون، محمل نقد را روشن‌مند به تصویر بکشد. نتیجه تحقیق حاکی از آن است که بهره‌برداری از فرصت نخبگان و علماء، خلق نهضت علمی وسیع با بهره‌برداری از مراکز علمی و دانشگاه‌های معتبر دنیای اسلام، بهره‌برداری از ابزار نرم قدرت ملی، زمینه‌سازی برای هم‌راستاسازی راهبردهای کلان نظام با امنیت ملی در موضوع منافع امنیت ملی، استفاده از تمام توان بالقوه و بالفعل جهانی با ترکیب‌بند جایگاه حقوقی و سیاسی و مسئله‌سازی برای دشمن با انتقال زمین بازی به حیات خلوت دشمن و نهایتاً تغییر قواعد بازی محیط امنیتی با بهره‌گیری از ترکیب‌بند اقدامات سخت و نرم و ایجاد شوک‌های امنیتی در نقاط مختلف دنیا علیه دشمنان اسلام در تحقق منافع امنیت ملی نقش عمده‌ای دارند.

کلید واژه‌ها: منافع امنیت ملی، جریان تکفیری، توان رقابت، محیط رقابت امنیتی

۱- دانشجوی دکتری مطالعات امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی J.Monzavi@sndu.ac.ir

۲- دانشجوی دکتری مطالعات امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول)

۳- دانشیار دانشگاه عالی دفاع ملی

مقدمه

معمولاً کشورها به منظور تحقق منافع امنیت ملی خود در محیط رقابت امنیتی از روش‌ها و شیوه‌های راهبردی متفاوتی متناسب با شرایط و اقتضائات محیطی بهره می‌گیرند. حضور و نفوذ امن در منطقه‌ای که مورد رقابت امنیتی است، متضمن اتخاذ تصمیمات امنیتی پیچیده‌ای می‌باشد. این مهم به‌خصوص برای کشورهایی که بخش عمده‌ای از تحقق منافع امنیت ملی آنان رویکردی ایدئولوژیک محور داشته باشد و از سوی دیگر در جوار مرزهای خود در منطقه گروه‌های خطرناک تروریستی به حمایت و پشتیبانی رقیب ابرقدرت خود را داشته باشد، از پیچیدگی بیشتری برخوردار می‌باشد؛ موقعیتی که در جمهوری اسلامی به واسطه بروز خطر جریانات تکفیری در جوار مرزهای جغرافیایی و ایدئولوژیک از برجستگی بیشتری برخوردار است.

تحقق منافع امنیت ملی در این شرایط مبتنی بر کارکردهایی در تحلیل محیط امنیتی و روش‌شناسی حاکم بر آن می‌باشد که در مقاله حاضر تلاش شده است تا تحقق این مهم را در قالب پاسخ به این سؤال اساسی که منافع امنیت ملی جمهوری اسلامی در محیط رقابت خارجی با حضور جریان تکفیری چگونه محقق می‌شود؟ و همچنین دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در این رابطه چیست؟ مورد بحث و واکاوی قرار دهد.

بیان مسئله

بخش عمده‌ای از تحقق منافع امنیت ملی در ارتقای توان رقابت در جهت دستیابی به منافع تعریف شده در محیط رقابت امنیتی قابل دستیابی است. داشتن طرح و برنامه راهبردی مناسب با هدف‌گذاری مشخص در جهت تحقق منافع امنیت ملی برای سیاست‌گذاران امنیت ملی موضوعی بس مهم و اساسی است. این نکته به‌خصوص زمانی که خطری جدی منافع امنیت ملی را مورد تهدید قرار می‌دهد و چالش‌هایی را در دستیابی به منافع امنیت ملی قرار می‌دهد، از اهمیت بیشتری برخوردار می‌شود. توجه به این موضوع مهم با توجه به وجود خطر جریان تکفیری در منطقه و در نزدیکی مرزهای جمهوری اسلامی توجه دوچندان سیاست‌گذاران حوزه امنیت ملی را در پرداختن به این نکته مهم می‌طلبد. موضوعی که در صورت عدم پردازش و اهمیت به آن می‌تواند انحراف در تصمیم‌گیری و تحلیل امنیتی را در پی داشته باشد و تحقق منافع امنیت ملی را با تهدیدی جدی مواجه سازد. با این نگاه مسئله اصلی مورد نظر در این پژوهش پرداختن به دو موضوع اساسی می‌باشد. اول این‌که منافع امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در محیط

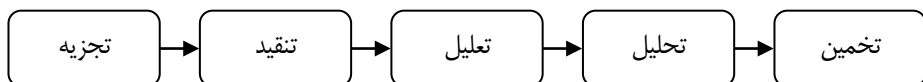
رقابت خارجی با حضور جریان تکفیری چگونه محقق می‌شود؟ و از سوی دیگر دیدگاه و راهکار مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در تحقق منافع امنیت ملی با وجود جریان تکفیری در محیط امنیتی جمهوری اسلامی چیست؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

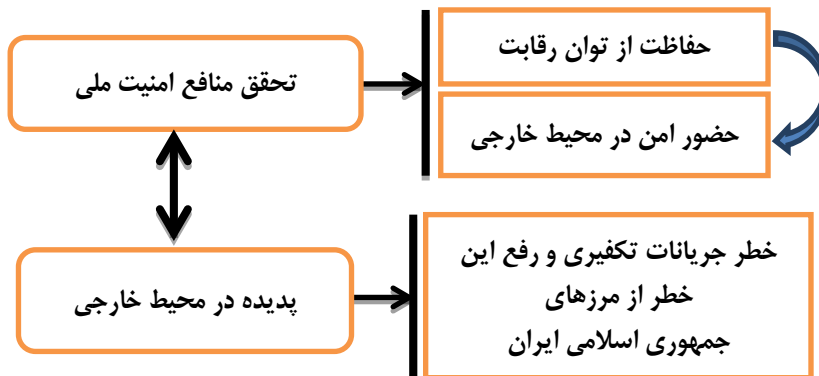
تحقیق مورد نظر از آن جهت اهمیت دارد که استفاده از ظرفیت تحلیل امنیتی کمک شایانی در تحقق منافع امنیت ملی را در پی خواهد داشت. این ظرفیت به‌خصوص با توجه به حضور و نفوذ خطر جریان تکفیری و اثرات عمیق آن بر فرایند حفظ و توسعه منافع امنیت ملی جمهوری اسلامی در منطقه می‌تواند منشأ اثر مناسبی برای این منظور فراهم آورد. از سویی دیگر دستیابی به منابع تثویک در این حوزه که معمولاً کم‌تر به آن پرداخته شده است، گام مؤثری در خلق ایده‌های جدید و پرورش استعدادهاى نهفته و نهایتاً تولید منابع غنی در تکمیل ادبیات این حوزه خواهد نمود. ضرورت تحقیق مورد نظر در این است که عدم بهره‌گیری از این توان و ظرفیت، تصمیم‌گیری‌های امنیتی مناسب و اثر بخش را در راستای تحقق منافع امنیت ملی در سطح ملی تنزل خواهد داد و ضمن برآوردهای اشتباه، انسجام و یکپارچگی در بروز یک تصمیم امنیتی را در تحقق منافع امنیت ملی از بین خواهد برد.

روش تحقیق

تحقیق مورد نظر از نوع کاربردی می‌باشد و در تلاش است تا به روش اسنادی - توصیفی با تحلیل متون، نقدی بر رهیافت‌های تحقق منافع امنیت ملی جمهوری اسلامی در منطقه با نظر به وجود و حضور خطر جریان تکفیری و مبتنی بر دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) داشته باشد. رویکرد تحلیلی - منطقی تحقیق استقرایی و ساختار آن منعطف می‌باشد. مدل تحلیلی تحقیق از جنس کلامی (استدلالی) بوده و به این منظور تکنیک تحلیل محتوا و بررسی اسناد مورد توجه قرار گرفته است. مقاله برای تحلیل و ارائه نقدی منصفانه تلاش کرده است تا از جعبه‌ابزار تحلیل بهره برده و سؤالات را برای فهم بهتر تجزیه نماید. این جعبه‌ابزار از فرآیند زیر برخوردار است:

این فرآیند در مراحل پاسخ‌گویی رعایت شده است و مجموع پاسخ‌ها در یک نگاه جامع از این الگو تبعیت نموده است. برای فهم کلی سؤال، مؤلفه‌های مربوطه که باید به آن‌ها پرداخته شود و در تحلیل مورد ارزیابی و کاربری قرار گیرد از شمول زیر برخوردار است:

مفاهیم و مبانی نظری

۱- منافع امنیت ملی جمهوری اسلامی

مفهوم منافع امنیت ملی در دو دهه اخیر بعد از این که مواضع و موضوعات امنیت ملی تغییر پیدا کرد پا به عرصه وجود گذاشته است. منافع امنیت ملی آن دسته از ارزش‌های حیاتی و کلیدی یک ملت است که با حفاظت از آن در مرزهای سرزمینی و یا هر حوزه‌ای از جهان که می‌تواند در حیات و معنا یافتگی آن‌ها نقش ایفا کند، آن را تبیین و قابل تعریف می‌داند. پس منافع امنیت ملی برخلاف منافع ملی، کارکردی حفاظت محور دارد نه توسعه محور؛ به عبارت دیگر در منافع امنیت ملی بیشتر به دنبال رویکردها و کارکردهای امنیتی و حفاظتی است و منافع ملی بیشتر توسعه و بسط منافع یک کشور در سطح ملی را دنبال می‌نماید (عصاریان نژاد، ۱۳۹۳: ۲).

نکته بعد این است که رابطه بین حفاظت از توان و قابلیت را فراتر از مرزهای سرزمینی قابل تعریف می‌داند. لذا اگر منابع، ظرفیت‌ها و قابلیت‌هایی برای یک سرزمین ملی باشد که عدم حفاظت از آن و یا عدم تأمین آن به معنای از دست رفتن هویت و موجودیت شما بشود بر اساس این مفهوم به شما اجازه داده می‌شود تا برای حفظ منافع و قابلیت‌های خود، تمدن خود، تاریخ خود و معنای خود آن را به دست آورده، مدیریت نموده و نهایتاً از ظرفیت‌های آن استفاده نمایید.

ارکان و عوامل منافع امنیت ملی بستگی تام به مکتب امنیت ملی، مرجع و موضوع آن دارد. این وابستگی که رویکردش تأمین و حفظ هویت سیاسی یک ملت و عواملش کلیه منابع و ظرفیت‌هایی که موجب پایداری و تقویت هویت سیاسی و معنا یافتگی آن به‌عنوان یک واحد سیاسی در تمامی جهان است، زمانی که به‌عنوان یک کشور اسلامی، به‌عنوان یک کشور لیبرال و هر کشوری که خودش را به دنیا معرفی می‌کند، هویت سیاسی خودش را معرفی می‌کند؛ بنابراین یک کشور لیبرال مثل آمریکا منابع، ظرفیت‌ها و منافع امنیت ملی‌اش را به‌گونه‌ای تعریف می‌کند که هویت لیبرالیسم سیاسی را بتواند در کشور دنبال کند چرا که لیبرالیسم سیاسی جزو منافع امنیت ملی آمریکا تلقی می‌شود (همان، ۱۳۹۳: ۴-۳).

منافع امنیت ملی ما یک مسئولیت جهانی است که بر اساس ایدئولوژی سیاسی و قاموس نظام جمهوری اسلامی شکل گرفته است و به‌عنوان هویت دینی - سیاسی ما شناخته شده است. در محیط امنیتی ساز و کارهای خاصی وجود دارد؛ مثلاً منافع امنیت ملی هر کشور در این محیط مشخص و قابل پیگیری، تحقق و تشریح است و کشورها به‌تدریج سعی می‌کنند منافع امنیت ملی را در کشورهای دیگر زمینه منافع امنیت ملی خودشان قرار دهند؛ یعنی حضور و نفوذشان را در آن کشورها درونی کنند تا یک پیوستگی معنا و هویت ایجاد بشود. یا این‌که در محیط امنیتی عوامل متعددی دخیل هستند که در نوع رفتار امنیتی یک کشور نقش بسزایی بازی می‌کنند. این عوامل را می‌توان به شرح زیر بیان نمود:

الف) وجود بازیگران متعدد از جمله کشورها، گروه‌ها و سازمان‌های بین‌المللی، منطقه‌ای، رسمی و غیررسمی

ب) تعارض منافع

ج) اشتراک منافع

د) وجود سطحی از وابستگی متقابل

ه) وجود تنیدگی‌های امنیت ملی، نگرانی‌های امنیتی اولیه و اصلی مشترک، وابستگی‌های متقابل امنیتی (krauss.1997:49)

و) تأثیرپذیری امنیتی بازیگران از آن

ز) درجه بالای تنیدگی منافع بین بازیگران (مورگان، ۱۳۸۱: ۴۹)

قالب دیگر این‌که برخی از کشورها میل دارند همواره در حوزه فرا سرزمینی منافع امنیت ملی‌شان را تثبیت کنند به‌دلیل این‌که می‌توانند در پوشش منافع امنیت ملی همواره هم حضور سخت، هم پشتیبانی‌های مالی متعدد و هم استخراج منابع و ظرفیت‌های گوناگون را داشته باشند. (عصاریان، ۱۳۹۳: ۵) ما همیشه در محیط امنیتی شاهد عناصر تهدید، رقابت، تعارض و بعضاً همکاری هستیم. این‌که رقیب، دوست و یا دشمن شما در محیط امنیتی کیست؟ و چه ویژگی‌هایی دارد؟ و به دنبال چه اهدافی است؟ مهم می‌باشد. معمولاً

منافع امنیت ملی کشورها در قالب رفتارهای امنیتی و سیاست پنهان خارجی شکل می‌گیرد. از این‌روی نوع برخورد با این عناصر در محیط خارجی در این حوزه قرار می‌گیرد. منافع ملی کشورها باید یک نحله ایدئولوژیک داشته باشد، اما اگر به منافع امنیت ملی نزدیک‌تر بشویم نحله ایدئولوژیک عمیق‌تر، دقیق‌تر و پابرجاتر باید باشد. هر چه به منافع ملی نزدیک می‌شویم، نحله‌های ایدئولوژیک با رویکردهای دیپلماسی و سیاست خارجی تأمین می‌شود؛ چون منافع امنیت ملی به دنبال تأمین قدرت است (قدرت در معنای ایدئولوژیک ولی با ابزارهای سیاست خارجی و دیپلماتیکی) هیچ کشوری نابودی و تخریب خودش را بر مبنای منافع امنیت ملی پای معامله نمی‌گذارد. لذا منافع امنیت ملی در امتداد مباحث ایدئولوژی سیاسی شکل گرفته و ماهیت دیپلماسی آن هم دقیقاً دیپلماسی بازدارنده و امنیتی است (همان، ۱۳۹۳: ۷).

با عنایت به موارد اشاره شده، طبیعی به نظر می‌رسد که حضور و بسط جریان‌ات تکفیری در محیط پیرامونی خود در منطقه را که در واقع حیاط‌خلوت کشورمان در منطقه غرب آسیا است، در ردیف تهدیدات علیه منافع امنیت ملی خود تلقی کنیم؛ زیرا جمهوری اسلامی آن را خطری جدی در برابر توان رقابت خود و مانعی اساسی در راستای حضور امن در منطقه به حساب می‌آورد. علاوه بر این که جغرافیای سیاسی کشورهای پیرامون ایران، همیشه تأثیر مهمی بر امنیت ملی ایران از خود به‌جای گذاشته است. اهمیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک فلات ایران نیز موجب تأثیر روابط ایران با سایر کشورهای منطقه و بلکه دنیا گردیده است. عنصری که می‌تواند در تحقق منافع امنیت ملی نقش بسزایی بازی کند؛ ولی به خاطر این عامل (خطر تکفیری) که می‌تواند نقش کاهنده قدرت ملی جمهوری اسلامی (که همه تلاش منافع امنیت ملی در جهت افزایش آن است) را بازی کند، این عنصر ممکن است در تحقق منافع امنیت ملی نادیده انگاشته شود.

۲- موانع تحقق منافع امنیت ملی جمهوری اسلامی

رقابت در محیط امنیتی با حضور امنیتی تفاوت‌های اساسی دارد. در یک نگاه کلی حضور یک واحد سیاسی در محیط امنیت خارجی نشانگر میزان قدرت سخت و به‌ویژه نرم در حوزه‌های مختلف می‌باشد و رقابت شامل عرصه محدودتری می‌گردد. با این ویژگی می‌توان جنس فعالیت جمهوری اسلامی در مقابله با جریان‌های تکفیری در سوریه و عراق را از جنس حضور دانست و این وضعیت در یمن از جنس رقابت می‌باشد. از سویی برای شناسایی موانع و چالش‌ها باید دید چه بازیگرانی در این میان نقش بازی می‌کنند. مهم‌ترین بازیگران را می‌توان در دو حوزه شکلی و ماهوی تقسیم‌بندی نمود که از لحاظ شکلی ترکیب‌بند زیر را شامل می‌شوند:

الف) سطح منطقه‌ای: در این سطح منظور، بازیگران کلیدی داخل سرزمینی به‌خصوص در دو محیط امنیتی عراق و سوریه می‌باشند. در سطح داخلی ما اوضاع داعش و جریان‌ات تکفیری را در دو محور عراق و سوریه مد نظر قرار می‌دهیم که خود تحت عنوان بازیگران ثانویه یا فرعی شناخته می‌شوند. براین اساس می‌توان مهم‌ترین بازیگرانی را که تأثیرگذار در حضور و نفوذ جمهوری اسلامی در این کشورها برای حفظ و ارتقای منافع امنیت ملی هستند شامل موارد زیر نام برد:

- عشیره‌ها و قبیله‌ها در داخل کشور عراق و سوریه؛
- مذاهب سنی مخالف جمهوری اسلامی داخل منطقه؛
- نخبگان تأثیرگذار در تصمیم‌گیری‌های سیاسی به‌خصوص در این دو کشور؛
- احزاب و گروه‌های مخالف جمهوری اسلامی.

ب) سطح بین‌المللی: که شامل بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی می‌شوند. این بازیگران خود به سه دسته کلی تقسیم می‌شوند:

اول: بازیگران دشمن که عمدتاً شامل کشورهای آمریکا، انگلستان و رژیم صهیونیستی می‌شوند. نکته قابل‌ذکر اینکه با روی کار آمدن باراک اوباما در سال ۲۰۰۸ میلادی و ورود وی به کاخ سفید، پارادایم حاکم بر حوزه امنیت ملی و سیاست خارجی آمریکا از پارادایم یک‌جانبه‌گرایی نظامی متکی بر قدرت سخت به پارادایم چندجانبه‌گرایی ارزش محورانه متکی بر قدرت هوشمند تغییر یافت. بنابراین در این دوره شاهد پیاده‌سازی دکترین جنگ‌های نامتعادل در بستر کاربرد قدرت هوشمند آمریکایی علیه کشورهای هدف به‌ویژه ایران بودیم (مطهر نیا، ۱۳۹۳: ۱۰).

دوم: بازیگران حریف که شامل کشورهای عربستان، فرانسه، قطر و اردن می‌شوند. در طول سه سال اخیر عربستان با رویکرد سیاست بحران‌سازی در منطقه و البته ناکامی‌های گسترده در این حوزه عملاً در مسیر انزوا قرار گرفته، لذا تلاش دارد تا با رویکرد محیط فرا پیرامونی از این وضعیت خارج شود و قطر و اردن با نگاهی کاملاً ایدئولوژیک دنباله‌روی سیاست‌های عربستان در منطقه در مواجهه با جمهوری اسلامی ایران می‌باشند.

سوم: بازیگران دوست از جمله کشورهای عراق، سوریه و لبنان را شامل می‌شود. البته بخشی از موانع و چالش‌ها به نوع نگاه داخل نظام به نقش اثرگذاری جمهوری اسلامی در محیط امنیت پیرامونی بر می‌گردد. معمولاً تجربه ۳۸ ساله انقلاب اسلامی نشان داده است که هرچند در قاموس نظام جمهوری اسلامی (قانون اساسی) و نگرش عالی‌ترین مقام کشور (رهبری)، جمهوری اسلامی به‌عنوان یکی از

وزنه‌های محیط پیرامونی مطرح می‌شود، لیکن رویکردهای دولت‌های مختلف نشان داده است که این رویکرد با موانعی جدی روبرو بوده است. هرکدام از عناصر و عوامل مورد اشاره می‌توانند نقش عمده‌ای در عدم تحقق این عامل بازی کنند و گستره منافع امنیتی ملی‌مان را در منطقه با خطر جدی مواجه سازند. از این‌روی توجه به این عوامل در اتخاذ راهبردهای امنیتی برون‌مرزی با تلفیق هوشمندی در اتخاذ سیاست، برنامه‌ریزی و اقدام را می‌طلبد. از منظری دیگر، موانع و چالش‌ها را می‌توان از لحاظ ماهوی به دو دسته کلی تقسیم نمود:

- ۱- موانع و چالش‌های کوتاه و نرم که به تعبیر محققان، موارد زیر را شامل می‌شود:
  - عمدتاً بازیگران محلی هستند؛
  - مدیریت می‌شوند؛
  - بعضاً نادان و جاهل به تحولات هستند؛
  - از حب و بغض ناآگاهانه مذهبی برخوردارند؛
  - در تشخیص منافع امنیتی ملی خود به خطا رفته‌اند؛
  - گماشته بازیگر اصلی‌اند.
- ۲- موانع و چالش‌های بلند و سخت که ویژگی‌های زیر را با خود حمل می‌کنند:
  - بازیگران و کارگردانان اصلی هستند؛
  - مدیریت می‌کنند؛
  - آگاه به طراحی‌ها و اقدامات خود در منطقه هستند؛
  - نیت ضد دینی و تمدنی دارند؛
  - حوزه بازی در جهت کسب منافع امنیتی ملی خود را به منطقه انتقال داده‌اند.

سؤالات و فرضیات تحقق منافع امنیتی ملی جمهوری اسلامی

ابتدا باید دید عوامل کاهنده در تحقق منافع امنیتی ملی و همچنین عوامل پیشران کدام هستند. به نظر می‌رسد مهم‌ترین عوامل کاهنده را می‌توان در ردیف چالش‌های پیش روی در نظر گرفت که در سؤالات قبلی به آن‌ها پرداخته شد؛ ولیکن عوامل پیشران در تحقق منافع امنیتی ملی را می‌توان به صورت زیر دسته‌بندی نمود:

۱- **عوامل داخلی:** منشعب از قاموس نظام مقدس جمهوری اسلامی (قانون اساسی) و حمایت‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با ترکیب‌بند ایدئولوژی اسلام انقلابی متأثر از ایده امام خمینی (رحمه‌الله علیه) و مجریان هم‌راستا در عرصه‌های سیاست خارجی می‌باشد.

۲- **عوامل بیرونی:** متأثر از حمایت‌ها و پشتیبانی‌های ملت‌های مسلمان (اعم از شیعه و سنی‌های غیر متعصب و نزدیک به شیعه)، نخبگان و خبرگان، احزاب، گروه‌ها و فرقه‌های مذهبی - ملی و به تبع آن‌ها حمایت‌های نرم و اثرگذار از جمله رسانه‌های گروهی و شبکه‌های اجتماعی تأثیرگذار می‌باشد. با عنایت به نگاه فوق مهم‌ترین سؤالات و فرضیات متصور در این زمینه را می‌توان به شرح زیر بیان نمود: الف) مهم‌ترین عوامل کاهنده و پیشران داخلی و خارجی در حفاظت از توان رقابت و حضور جمهوری اسلامی در محیط امنیتی پیرامون چیست؟ فرضیه: در حفاظت از توان رقابت و حضور امن جمهوری اسلامی در محیط امنیتی، عوامل کاهنده و پیشران نقش اصلی را بازی می‌کنند.

ب) چگونه می‌توان عوامل کاهنده را تضعیف و عوامل پیشران را در پایداری و ثبات حضور و نفوذ جمهوری اسلامی در رقابت با حریف و دشمن در محیط امنیتی تقویت نمود؟

فرضیه: عوامل کاهنده و پیشران در پایداری و ثبات حضور و نفوذ جمهوری اسلامی در رقابت با حریف و دشمنان، قابلیت تضعیف و قوت‌پذیری دارد.

فرضیه: عوامل کاهنده و پیشران در پایداری و ثبات حضور و نفوذ جمهوری اسلامی در رقابت با حریف و دشمن در محیط امنیتی نقش دارد/ ندارد.

ج) چه نقشی برای هریک از نهادها، ارگان‌ها و عناصر مؤثر در مسدودسازی اقدامات و یا روان‌سازی اجرای طرح‌های مقابله‌ای با رقبا و بازیگران کلیدی مؤثر در محیط امنیتی پیرامونی می‌توان قائل شد؟ فرضیه: در مسدودسازی اقدامات و یا روان‌سازی اجرای طرح‌های مقابله‌ای با رقبا و بازیگران در محیط امنیتی، ارگان‌ها و نهادهای رسمی و غیررسمی مؤثرند/ مؤثر نیستند.

د) بر اساس اولویت‌بندی با شاخص میزان اثرگذاری بر جمهوری اسلامی در بسط نفوذ، ثبات و اثرگذاری در محیط امنیتی پیرامونی، چه ترتیبی را می‌توان برای هریک از بازیگران کلیدی قائل شد؟ فرضیه: بازیگران کلیدی در منطقه در میزان اثرگذاری بر جمهوری اسلامی در بسط نفوذ، ثبات و اثرگذاری در محیط امنیتی نقش مستقیم دارند.

ه) بر اساس قاموس نظام جمهوری اسلامی، چگونه می‌توان هم‌گرایی و هم راستاسازی دستگاه‌های مسئول و مؤثر در پیاده سازی اهداف سیاست خارجی با رویکرد تفوق در محیط امنیتی پیرامونی را در عرصه داخلی رقم زد؟

فرضیه: تفوق بر محیط امنیتی متأثر از هم‌گرایی و هم راستاسازی دستگاه‌های مسئول و مؤثر در پیاده‌سازی اهداف سیاست خارجی می‌باشد/ نمی‌باشد.

و) چگونه می‌توان از توان بالقوه و بالفعل نخبگان و خبرگان دنیای اسلام در تقریب مذاهب برای به ثمر نشستن خواست‌های منافع امنیتی ملی در محیط امنیتی پیرامون بهره گرفت؟

فرضیه: بین بهره‌برداری از توان بالقوه و بالفعل نخبگان دنیای اسلام در راستای تقریب مذاهب و به ثمر نشستن خواست منافع ملی در محیط امنیتی رابطه مستقیم وجود دارد/ ندارد.

ز) در راهبرد حضور و نفوذ در محیط امنیتی برای مقابله با جریان‌های تکفیری از چه ابزار و رویکردهایی در شناسایی و افشاگری بازیگران اصلی و هدایت‌گر این جریان‌ها می‌توان استفاده نمود؟

فرضیه: ابزارها و رویکردها در شناسایی و افشاگری بازیگران اصلی و هدایت‌گر جریان‌ها تکفیری جهت راهبرد حضور و نفوذ در محیط امنیتی نقش بسزایی دارند.

ح) چگونه می‌توان خطوط راهنما و متصل‌به‌هم در اشتراک منافع امنیت ملی بازیگران اصلی و هدایت‌گر (آمریکا و رژیم غاصب صهیونیستی) با مجریان (جریان‌ها تکفیری) را در منطقه به حوزه‌های معرفتی ملت‌ها، احزاب و قبیله‌ها و عشیره‌ها کشاند؟

فرضیه: بین منافع مشترک بازیگران اصلی و مجریان اقدام در منطقه با حوزه‌های معرفتی ملت‌ها، احزاب و قبیله‌های موجود در منطقه رابطه وجود دارد.

ط) چگونه می‌توان قابلیت‌های مضاعف دنیای اسلام را در همه زمینه‌ها و ابعاد برای مبارزه با خطر تروریسم تکفیری بسیج نمود؟

فرضیه: قابلیت بسیج نمایی دنیای اسلام با تمام ظرفیت‌هایش علیه جریان‌ها تکفیری و مبارزه با خطر تروریسم وجود دارد.

ی) برای مسئله سازی در محیط امنیتی دشمن با تعریف پروژه مشغول سازی، از چه ابزار، الزامات، قابلیت‌ها و روش‌هایی می‌توان بهره جست؟

فرضیه: نقش ابزار، الزامات و قابلیت‌ها و روش‌ها در پروژه مسئله سازی برای دشمن (جریان‌ها تکفیری و خطر تروریسم منطقه‌ای) در محیط امنیتی بی‌بدیل است.

منافع امنیت ملی و رفتار امنیتی

آنچه جایگاه منافع امنیتی ملی را در سیاست خارجی کشورها برجسته می‌نماید، اهمیتش در حفظ منافع ملی می‌باشد که به هویت، استقرار، بودن و حیات یک واحد سیاسی گره خورده است. از این‌روی هرگونه اقدام در فضای امنیتی پیرامونی با نگاه به نقش جریان‌ات تکفیری که مرزهای عقیدتی را در بسیاری از نقاط درنور دیده و به مرزهای جغرافیایی در بخشی از فلات دنیای اسلامی دست تعرض دراز کرده، اثرگذاری آن بر منافع ملی جمهوری اسلامی بوده و از این‌روی دارای اهمیت بسیاری می‌باشد.

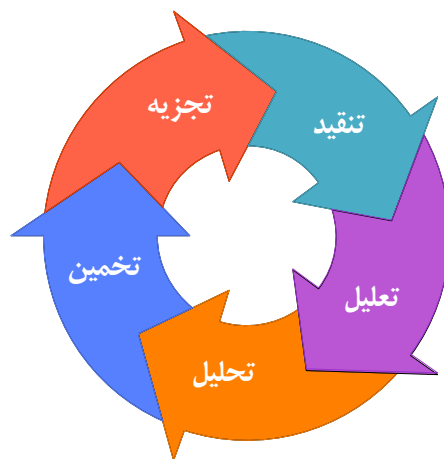
جمهوری اسلامی ایران به‌مثابه مصداق بارزی از یک دولت اسلامی در تلاش است تا ضمن پابندی و التزام به نیازها، مطلوبیت‌ها، تقاضا و مقتضیات زمانی و مکانی ملت ایران، نوعی ایدئولوژی فراملی را نیز در سیاست خارجی خود بپروراند که در عین واقع‌بینی تأمین‌کننده مصالح دینی کشور نیز باشد. حفظ منافع امنیت ملی درواقع حفاظت از کیان و موجودیت یک نظام سیاسی است از این‌روی بار ارزشی و معنایی وزینی دارد و به‌راحتی قابل معاوضه، مذاکره و جانشینی نمی‌باشند. با این حساب پرداختن به آن به‌سرعت از حوزه ذهن به عرصه عینیت و اجرا حرکت می‌کند و قابل اغماض نمی‌باشد. با این حساب علل بروز و ظهور عوامل کاهنده و یا پیشران در حفظ منافع امنیت ملی متفاوت و مختلف است. زمانی منافع امنیت ملی محقق می‌شود که عناصر آن تحقیقاً از یک ثبات، حفاظت و مراقبت همه‌جانبه برخوردار باشد و مؤلفه‌های ناپایدار ساز در دستیابی به آن تضعیف، حذف و یا از صحنه بیرون رانده شود. بالعکس عوامل حرکت دهنده و جهت ساز و تقویت‌کننده با عنوان عامل پیشران در پر و بال امنیتی و سیاسی گرفته شود. با این نگاه رسیدن به منافع امنیت ملی طی همین گذار می‌باشد که به‌صورت مداوم و پی‌درپی در صورت تحقق کامل و به‌موقع، اهداف را محقق می‌سازد. با این تفسیر پرداختن به این عناصر از اهمیت دوچندانی در حفظ و توسعه منافع امنیت ملی برخوردار است و رفتارهای امنیتی کشور را شکل داده و ساماندهی می‌کند. عدم توجه به آن سبب تزلزل پایه‌های اصلی منافع امنیت ملی محسوب می‌گردد و کشور را در دستیابی به اهداف برون مرزی و استقرار و ثبات منافع ملی ناتوان می‌سازد. از این‌روی شاید بهترین شاخص‌ها برای این عوامل در دستیابی به منافع امنیت ملی را که منجر به بروز رفتارهای امنیتی می‌شود بتوان در موارد زیر نام برد:

پیشران‌ها	کند کننده‌ها
الف) محرک و زمینه‌ساز هستند.	الف) چالش زا هستند.
ب) محافظ و تأمین‌کننده صحیح هستند.	ب) مانع و منحرف‌کننده مسیر هستند.
ج) تسهیل‌گر و جهت دهنده می‌باشند.	ج) ناامن کننده و ناپایدار ساز هستند.

رفتار امنیتی کشورها، عرصه و نمود پیاده سازی سیاست‌های امنیتی در محیط امنیتی می‌باشد و زمانی شکل می‌گیرد که نیت حضور، نفوذ و بسط و پایداری در محیط امنیتی خارجی در جهت تحقق منافع امنیت ملی و ارتقای قدرت ملی شکل گرفته باشد. بی‌توجهی به عوامل پیشران یا کاهنده، رفتار امنیتی کشور را در مواجهه با جریان‌های تکفیری منفعلانه می‌سازد و صفحه بازی را در اختیار او قرار می‌دهد. از این‌روست که ضرورت پرداختن به این عوامل، اهمیت شکل‌دهی به رفتارهای امنیتی را دوچندان جلوه می‌دهد.

مدیریت امنیتی منافع امنیت ملی

مدیریت امنیتی با هدف حفاظت از توان رقابت و نفوذ در محیط امنیتی در مواجهه با جریان‌های تکفیری مستلزم رعایت چرخه تحلیل و تفسیر موضوع می‌باشد. برای رسیدن به مدیریت امنیتی آن، باید این چرخه در فرآیند تحلیل به زیبایی ترسیم شود که ما از آن به جعبه‌ابزار تحلیل نام می‌بریم. زمانی این مدیریت موفق خواهد بود که فرآیند این چرخه در بهترین جایگاه در پازل خود قرار گرفته باشد. در مدیریت هر پدیده امنیتی با ترسیم این الگو، ما می‌توانیم مؤلفه‌های مدیریت امنیتی را ترسیم و به‌کارگیری کنیم. این الگو، رعایت چرخه زیر است:

شکل شماره ۲: چرخه تحلیل

بر اساس این چرخه پس از تجزیه پدیده جریان‌های تکفیری در محیط امنیتی پیرامون جمهوری اسلامی، پدیده به‌صورت مستدل نقد و علت‌یابی خواهد شد. براین اساس علت‌های شکل‌گیری پدیده، اهداف، نیت،

بازیگران مؤثر در ردیف علت یابی قرار می‌گیرند. مرحله چهارم تحلیل بر اساس یافته‌های حاصل از نقد و تحلیل می‌باشد. برون یافت تحلیل تخمین است که مهم‌ترین ابزار در مدیریت امنیتی محسوب می‌گردد. با این نگاه اگر برای مدیریت امنیتی در این فرایند جایگاهی قائل شویم برون یافت چرخه محسوب می‌گردد. برای شناسایی عوامل محیطی مؤثر در تقویت و یا کاهش توانمندی‌های مدیریت امنیتی این پدیده باید به بخش تحلیل مراجعه کنیم؛ یعنی علت‌یابی بروز و ظهور پدیده‌ای به نام جریان‌ات تکفیری آن‌هم در محیط امنیتی جمهوری اسلامی. با این فرض مهم‌ترین علت‌های (چرایی) شکل‌گیری این پدیده را می‌توان در انواع مختلفی بیان نمود؛ اما برآیند چرایی شکل‌گیری جریان‌ات تکفیری را در مهم‌ترین بخش به تضعیف و حذف جمهوری اسلامی به‌عنوان ام القرای جهان اسلام می‌توان تعریف کرد. از این‌روی مدیریت امنیتی این پدیده مستلزم نگاه جمعی و کلان نگر و جامع در قابلیت‌های درون کشوری و ظرفیت‌های برون‌مرزی می‌باشد. با این نگاه می‌توان مهم‌ترین عوامل محیطی را که در ضعف یا تقویت مدیریت امنیتی در محیط امنیتی نقش بازی می‌کنند به شرح زیر بیان نمود:

الف) بستر و فضای جغرافیایی بازی امنیتی بین جمهوری اسلامی ایران و رقبا و دشمنان که مشحون از تعدد و تنوع بازیگران با روحیات، خلیات، اهداف، راهبردهای منطقه‌ای و جهانی متفاوت و گاه متضاد و ... می‌باشد. این بستر در راهبردی‌ترین منطقه دنیا یعنی غرب آسیا (خاورمیانه) قرار دارد که سالیان متوالی در معرض جنگ، نزاع، درگیری، سهم خواهی استعمارگران با ویژگی‌های دینی و مذهبی و تاریخی با صبغه تاریخی و تمدن غنی با حرکت‌های تحول‌گرایانه چون انقلاب اسلامی، بیداری اسلامی و... می‌باشد.

ب) تعارض، تنازع و رقابت قدرت‌های مدعی هژمونیک جهانی و منطقه‌ای برای سهم بری، برقراری و ایجاد حضور، نفوذ و پایداری در محیط امنیتی خاورمیانه در راستای رسیدن به اهداف عالی که همانا حذف جمهوری اسلامی به‌عنوان ام القرای جهان اسلام می‌باشد.

ج) کارتل‌ها، بنگاه‌ها و مراکز قدرت مؤثر در تصمیم‌سازی، با ابزار گول‌های رسانه‌ای، شبکه‌های اجتماعی، با بهره‌گیری از قدرت هوشمند به‌عنوان روان‌ساز و تسهیلگر در دستیابی به اهداف بازگیران منطقه‌ای و جهانی ایفای نقش می‌کنند.

د) سازه‌های رسمی و غیررسمی موجود در محیط امنیتی پیرامونی در منطقه خاورمیانه از جمله احزاب، گروه‌ها، فرقه‌ها، نخبگان و... نیز در این امر سهیم می‌باشند.

ه) در افقی کم‌رنگ‌تر، نقش بازیگران رسمی بین‌المللی از جمله ارگان‌ها و سازمان‌های پذیرفته‌شده چون سازمان ملل، سازمان کنفرانس اسلامی و اعضای کشورهای عضو عدم تعهد نیز در این راستا از جمله عوامل مؤثر محیطی محسوب می‌گردند. البته در این افق نقش جهانی‌سازی و عوامل متأثر از آن بی‌انتهای و غیرقابل‌تصور می‌باشد. امروزه رویکرد یکسانی نسبت به جهانی‌شدن وجود ندارد. برخی با ملاحظه ماهیت جهانی‌شدن و تولد آن از بطن مدرنیسم و نظام سرمایه‌داری، آن را یکسره تهدید می‌پندارند و معتقدند که جهانی‌شدن پروژه‌ای است که از سوی قدرت‌های غربی برای سلطه بیشتر بر جهان طراحی شده است. در مقابل، برخی دیگر که البته میان اندیشه آن‌ها و اندیشه مدرنیسم مغایرت چندانی به چشم نمی‌خورد، جهانی‌شدن را یکسره فرصت می‌دانند که به شکل یک فرآیند طبیعی در جریان است و هر کس به میزان توان خود از آن بهره می‌برد؛ اما سؤال اینجاست که آیا اصولاً نگاه سیاه یا سفید داشتن به این پدیده منطقی است؟

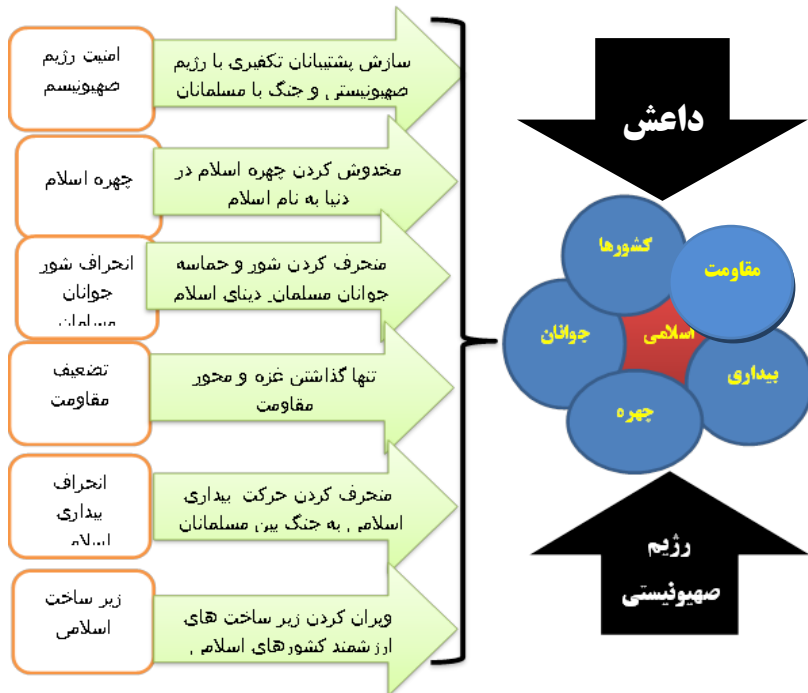
با عنایت به مراتب فوق، مدیریت محیط امنیتی متأثر از عوامل محیطی درون‌زا و برون‌زا در یک مدار نامتوازن برحسب شرایط محیط امنیتی و اقتضائات مکانی و زمانی دائماً در حال تطور و دستخوش تغییر و پویایی است. در این فضا و محیط، مدیریتی از نتیجه پایدار و متقن برخوردار است که قدرت انطباق‌سازی، تحلیل و درک واقع‌گرایانه، ارائه رهنمودهای عمل‌گرایانه و در نتیجه توان اجرای منویات و دستورالعمل‌ها در رقابت با سایر بازیگران فعال در محیط امنیتی را داشته باشد.

مدیریت امنیتی منافع امنیت ملی از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

در نگاه نخست به ریشه‌یابی شکل‌گیری جریانات تکفیری در منطقه از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌پردازیم. ایشان منظور و نیت شکل‌دهندگان این جریان را در چند حوزه ترسیم می‌نمایند:

- ✓ جریان تکفیر است که یک جریان مضر و خطرناک در دنیای اسلام است. با نقشه‌های استکبار و با پول برخی از دولت‌های منطقه و با طراحی و نقشه‌کشی سرویس‌های جاسوسی کشورهای استعماری - مثل آمریکا و انگلیس و رژیم صهیونیستی - تجدید حیات کرده است و قوت گرفته است.
- ✓ لکن مسئله اصلی، مسئله رژیم صهیونیستی است؛ مسئله اصلی، مسئله قدس است؛ مسئله اصلی، مسئله قبله اول مسلمانین، مسجدالاقصی است؛ این‌ها مسائل اصلی است.
- ✓ جریان تکفیر و حکومت‌هایی که پشتیبان و حامی آن هستند، کاملاً در جهت نیت استکبار و صهیونیسم دارند حرکت می‌کنند؛ کار آن‌ها در جهت هدف‌های آمریکا و دولت‌های استعماری اروپا و رژیم اشغالگر صهیونیستی است.

- ✓ جریان تکفیر توانست حرکت بیداری اسلامی را منحرف کند. حرکت بیداری اسلامی یک حرکت ضد آمریکا، ضد استبداد، ضد دست‌نشانندگان آمریکا در منطقه بود.
- ✓ این حرکت فتنه آلودی که جریان تکفیری در کشورهای اسلامی - در عراق و سوریه و لیبی و لبنان و بعضی از کشورهای دیگر به وجود آورد، منجر به این شد که زیرساخت‌های ارزشمند این کشورها ویران بشود.
- ✓ جریان تکفیر چهره اسلام را در دنیا مخدوش کرد، زشت کرد.
- ✓ این‌ها، محور مقاومت را تنها گذاشتند.
- ✓ جریان تکفیر، شور و حماسه جوانان مسلمان را در سراسر دنیای اسلام منحرف کرد. امروز در سرتاسر دنیای اسلام، جوانان یک شور و حماسه‌ای دارند، بیداری اسلامی در این‌ها اثر گذاشته است، آماده هستند در خدمت هدف‌های بزرگ اسلام حرکت کنند، [اما] این جریان تکفیر، این شور و حماسه را منحرف کرد. (بیانات در کنگره جهانی جریان‌های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام ۹۳/۹/۴)
- با نظر به بیانات مقام معظم رهبری، خطر تکفیری برای دنیای اسلامی و جمهوری اسلامی را می‌توان در الگوی زیر ترسیم نمود:

الگوی مفهومی نقش جریانات تکفیری در محیط امنیتی ج.ا.ا. برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

برای مدیریت این عوامل در محیط امنیتی توجه به دو لایه درونی و بیرونی از نگاه مقام معظم رهبری قابل درک است. لایه بیرونی را ما تحت عنوان استفاده از فرصت‌ها و ظرفیت‌های فراملی^۱ نام‌گذاری می‌کنیم.

فرصت در فرهنگ لغت به معنای وقت مناسب برای کار، پروای کار، مجال (معین، ۱۳۸۰: ۲۵۱۹) و ظرفیت، گنجایش، استعداد، قابلیت و قوه (همان: ۲۲۵۰) معنی شده است. در زبان عربی نیز از فرصت به فرصه، دور، مهل، مجال، حین، وقت المناسب (طیبیان: ۱۳۸۴، ۷۱۴) و از ظرفیت به وسعه و الحموله (همان: ۱۳۸۴، ۶۵۴) تعبیر شده است. فرصت‌ها و ظرفیت‌های فراملی می‌تواند در دو نوع تقسیم‌بندی عینی و مجازی قرار گیرند. در تقسیم‌بندی مجازی ظرفیت‌ها و فرصت‌های نرم مانند فضای رسانه‌ای، وحدت مسلمانان و در تقسیم‌بندی عینی گروه‌های مقاومت و سازمان‌های فراملی را می‌توان مثال زد. البته این دو واژه در برخی از مصادیق مانند سازمان‌های فراملی و جنبش عدم تعهد، نتایج یکسان و مشترکی از آن‌ها دریافت می‌شود. بر همین اساس محیط پیرامون جمهوری اسلامی در قالب فرصت‌ها و ظرفیت‌های فراملی و بر اساس شاخص‌هایی چون:

- ۱- نزدیکی منافع؛
- ۲- هویت‌های مشترک؛
- ۳- سطح عملکرد و میزان اثرگذاری بر منافع ملی و امنیت جمهوری اسلامی؛
- ۴- قابلیت اعمال و در دسترس بودن؛

که می‌تواند رابطه دوسویه با شاخص‌های مورد اشاره دفاع هوشمند داشته باشد به دو صورت زیر تقسیم می‌شود:

- الف) محیط تخصصی نزدیک که در شاخص‌های مورد نظر از غلظت و اهمیت بالایی برخوردارند؛ مانند محور مقاومت، وحدت اسلامی و...
- ب) محیط عمومی دور که در تطبیق شاخص‌های فوق، کم‌اهمیت‌ترند، شامل جنبش عدم تعهد، همکاری‌های منطقه‌ای و فراملی و...

الگوی محیط امنیتی پیرامونی جمهوری اسلامی

از سوی دیگر برای مدیریت این محیط نیاز به یک هوشمندی ویژه وجود دارد. واژه هوشمند^۱ دارای معانی چون باهوش، زرنگ و هوشیار ترجمه شده است. (فرهنگ عمید، ۱۳۷۷) در فرهنگ انگلیسی لانگمن این عبارت به کسی که باهوش است و در مورد عقاید پیچیده می‌اندیشد تعبیر شده است.^۲ (Longman dictionary, 2012:217)

البته برای مدیریت هوشمند امنیتی ادبیاتی وجود ندارد و شاید بهترین اصطلاح نزدیک به این نوع مدیریت را به واژه دفاع هوشمند^۳ می‌توان ربط داد. دفاع هوشمند مبتنی بر بهره‌گیری از ابزارهای قدرت نرم‌افزاری و سخت‌افزاری می‌باشد. بهره‌گیری از این مفهوم به معنای آن است که نیروی انسانی کمتری در بحران‌های منطقه‌ای مورد استفاده قرار گیرد (متقی، ۱۳۹۱: ۸۷) در این وضعیت کشورهایی که هم‌پیمان هستند در دستیابی به اهداف مشترک ناچار به کاهش و تقسیم هزینه‌ها می‌باشند. کشورهای عضو نیازمند همکاری در برنامه‌ریزی عملیاتی، مشارکت در منازعه‌های منطقه‌ای و ایفای نقش همکاری جویانه به‌منزله مجموعه‌ای هستند که دارای هدف‌ها، منافع و الگوهای رفتاری به نسبت مشترکی می‌باشند. (Kramer & serfaty. february, 2007:19) با این توصیف می‌توان رگه‌هایی از قابلیت دفاع هوشمند را در مدیریت امنیتی دشمن بازتعریف نمود و این نوع مدیریت را مبتنی بر شاخصه‌های عمده‌ای چون استفاده بهینه از مؤلفه‌های نرم و سخت قدرت برای رسیدن به هدفی راهبردی با رعایت اصولی و منطقی هزینه‌های مادی و معنوی بیان نمود.

1. Intelegens

2. some one who is intelligent and who thinks about complicatedidias...

3. Intelligenc Defense

فرصت‌ها و ظرفیت‌های فراملی

در این بخش مهم‌ترین فرصت‌ها و ظرفیت‌های فراملی در دو وجه نزدیک و دور به صورت تیتروار بیان و کلامی از مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در هر حوزه ذکر می‌شود.

الف) فرصت‌ها و ظرفیت‌های فراملی تخصصی نزدیک

اول - مقاومت:^۱ الگوی مقاومت و مبارزه پیشروی ماست؛ یعنی می‌توان با مقاومت و مبارزه و البته تحمل خسارت، به پیروزی رسید. (۱۳۸۰/۲/۴)

دوم - وحدت اسلامی:^۲ مسئله وحدت را همه باید جدی بگیرند ... اگر دشمنان نتوانند آتش اختلافات فرقه‌ای را در یک جایی برافروزند، فرونشاندن آن جزو دشوارترین کارهاست. باید جلوی این کار را گرفت. (۱۳۹۰/۱۱/۱۰)

سوم - هویت‌یابی مسلمانان:^۳ با تشکیل جمهوری اسلامی در ایران، مسلمانان در همه جهان هویتی تازه یافتند و احساس عزت و شخصیت اسلامی، در آنان دمیده شد، کوشش مستمری که در طول ده‌ها سال از سوی قدرت‌های استعماری و استکباری برای تحقیر مسلمانی و مسلمانان بکار رفته بود، نقش بر آب گشت و در همه جای دنیای اسلام روحیه افتخار به اسلام و مسلمان بودن رو به رشد و گسترش گذاشت. (۱۳۷۷/۱۱/۲۱)

چهارم - دیپلماسی عمومی:^۴ شما باید از همه امکانات استفاده کنید. امکانات رسانه‌ای خیلی مهم است و یقیناً کار دیپلماسی یک پایه اساسی‌اش رسانه است. تعامل مستحکمی بین شما و رسانه‌های کشور، شبکه‌های بین‌المللی که ما داریم، لازم است. به‌علاوه خودِ سفیر یک رسانه است؛ خود شما می‌توانید مواضع ج.ا. را تبیین کنید (۸۳/۰۵/۲۵) مسئله دیپلماسی انقلاب هم بشدت مهم است. در جاهای مختلف دنیا، مردم از مسئولان جمهوری اسلامی که این شجاعت را، این استقلال را، این نترسی را بیشتر بروز می‌دهند، بیشتر خوششان می‌آید. خوب، این نشانه این است که راه این است. دیپلماسی ما باید در این جهت باشد. (۹۱/۶/۲)

پنجم - روز قدس:^۵ روز قدس فقط روز فلسطین نیست؛ روز امت اسلامی است. روز فریاد رسای مسلمانان علیه سرطان کشنده صهیونیسم است که به‌وسیله دست متجاوز اشغالگران، مداخله کنندگان،

1. Resistance
2. Islamic Unity
3. Muslims Identity Formation
4. public diploma
5. quds day

قدرت‌های استکباری به جان امت اسلامی افتاده است. روز قدس چیز کوچکی نیست. روز قدس یک روز جهانی است. (۱۳۸۸/۶/۲۹)

ششم - مسئله فلسطین: نباید بگذارید این برجستگی و این امتیاز از بین برود و زیر توطئه‌ها و ترفندهای دشمنان مسلمان‌ها و دشمنان امت اسلامی پنهان بماند. مسئله فلسطین یک مسئله اصلی است. در طول زمان، ملت‌ها دولت‌های خودشان را با موضع‌گیری آن‌ها در قضیه فلسطین محک می‌زدند. البته فشار استبداد، استکبار و اختناق و زور نمی‌گذاشته است که خواسته ملت‌ها آشکار شود. (۱۳۹۱/۵/۲۹)

هفتم - نهضت علمی: تشکیل یک نهضت علمی و منطقی فراگیر از سوی همه علمای مذاهب اسلامی است برای ریشه‌کن کردن جریان تکفیری؛ ... همه مذاهب اسلامی که دلشان برای اسلام می‌سوزد، اسلام را قبول دارند و برای اسلام دل می‌سوزانند، در این وظیفه سهیم‌اند. علما با محافل روشنفکری هم ارتباط دارند، با توده مردم هم ارتباط دارند؛ باید تلاش کنند. خدای متعال در قیامت از علما سؤال خواهد کرد که چه کردید؟ باید اقدام کنند. (۹۳/۹/۴)

هشتم - روشنگری: کار دیگری که بسیار لازم است، روشنگری نسبت به نقش سیاست‌های استکباری آمریکا و انگلیس است. باید روشنگری کرد؛ باید دنیای اسلام همه بدانند که نقش سیاست‌های آمریکا در این میان چیست؛ نقش سرویس‌های جاسوسی آمریکا و انگلیس و رژیم صهیونیستی در این احیاء جریان فتنه تکفیری چیست؛ این را باید همه بدانند. (۹۳/۹/۴)

ب) فرصت‌ها و ظرفیت‌های فراملی عمومی دور

اول - عمق استراتژیک جمهوری اسلامی ایران: این یک واقعیت است... اصلاً یکی از ابعاد این انقلاب و به‌قول معروف «عمق استراتژیک انقلاب ما» همین است و دشمنان، همین را می‌خواهند از ما بگیرند. مثل این است که انسان خیمه‌ای داشته باشد و ده‌ها ریسمان در ده‌ها سرزمین، با میخ‌های بلند آن را کوبیده باشند. این خیمه به‌گونه‌ای استوار و پابرجا می‌ماند که هیچ توفانی نمی‌تواند آن را تکان دهد. (۱۳۷۳/۱۱/۱۴)

عمق سیاسی و استراتژیک نظام ج.ا. در داخل کشورهای اسلامی است؛ از شمال آفریقا تا شرق آسیا. (همان)

دوم - به چالش کشیدن دشمنان: ما می‌توانیم پایه‌های غلطی را که قدرت اقتصادی متمرکز متراکم دستگاه‌های شیطانی برای خودشان به وجود آورده‌اند، به چالش بکشیم. در دنیا جنگ راه می‌اندازند، قحطی

1. Issue of Palestine
2. IRI Strategic Depth
3. Challenging Enemies

به وجود می‌آورند و بحران ایجاد می‌کنند. بحران آفرینی، جنگ آفرینی و ایجاد نظام‌های خشن و قسی‌القلب - مثل اسرائیل - کار این‌هاست. باید این‌ها را به چالش کشید. کی می‌تواند؟ یک هویت جمعی بین‌المللی زنده خسته‌نشو، متکی به ایمان قلبی و دینی؛ این است که نمی‌گذارد انسان خسته شود. هر چیز دیگری قابل خسته شدن است، جز ایمان با طراوت دینی. این می‌تواند آن قدرت‌ها را به چالش بکشد و تعدیل کند و در نهایت آن‌ها را از بین ببرد. (۱۳۸۴/۷/۲۴)

سوم - فضای سلطه‌گری فراملی^۱: "باید تلاش کنیم تا مؤلفه‌های قدرت خودمان را بشناسیم و در بسیاری از مسائل جهانی، موضع اساسی ج.ا را به‌عنوان یک موضع تهاجمی اتخاذ کنیم. ما در چند مسئله می‌توانیم موضع تهاجمی داشته باشیم: در قضیه حقوق بشر، موضع ما موضع تدافعی نیست؛ موضعمان تهاجمی است... در مسئله زن هم موضع شما تدافعی نیست؛ تهاجمی است... در زمینه سلاح‌های کشتار جمعی، شما مدعی هستید؛ باید مهاجم باشید. شما کسانی را که این همه سلاح شیمیایی مصرف کردند و هم به صدام دادند، مطرح کنید؛ نه این‌که یک بار بگویید؛ نه، این مسائل را باید دنبال کنید و این‌ها را باید در تریبون‌ها بیان کنید. این‌که فلان قدرت بدش می‌آید، نباید مانع شود از این‌که ما این موضع تهاجمی را از دست بدهیم. در مذاکرات سطوح مختلف این مسائل را بیاورید. (۲۵/۰۵/۱۳۸۳)

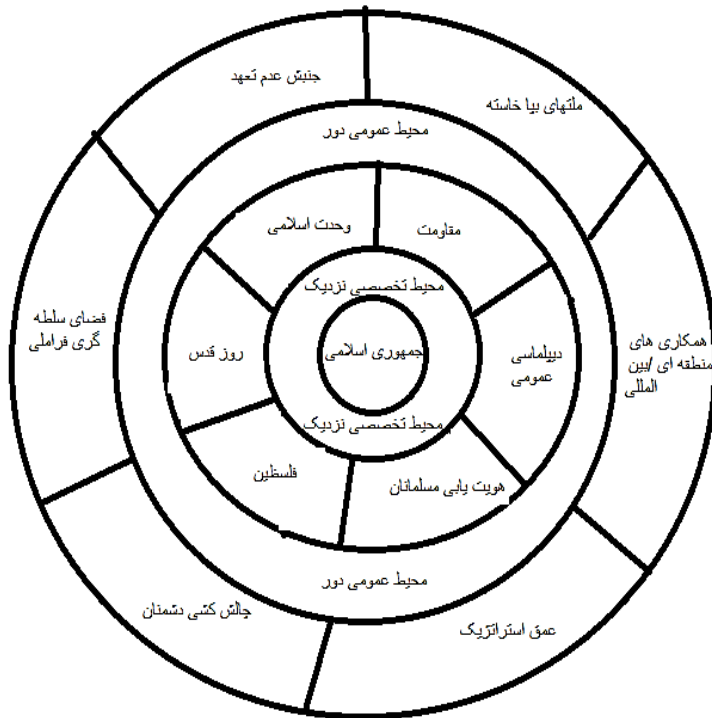
چهارم - جنبش عدم تعهد^۲: "ما اعضای این جنبش با هم‌افزایی امکانات و ظرفیت‌های گسترده خود می‌توانیم برای نجات جهان از ناامنی و جنگ و سلطه‌گری، نقشی تاریخی و ماندگار بیافرینیم. (۱۳۹۱/۶/۹)

پنجم - همکاری‌های دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی: "من بارها - یعنی از زمان ریاست‌جمهوری - این مسئله را دائماً به وزارت خارجه گفته‌ام و تکرار کرده‌ام که ما باید در ارتباطات دوجانبه، ارتباطات منطقه‌ای و در مجامع جهانی حضور فعال داشته باشیم و نباید هیچ مجمع جهانی را که در آن عضو هستیم، دست‌کم بگیریم. این‌که ما مایوس بشویم و بگوییم فایده‌ای ندارد، گوش نمی‌کنند؛ غلط است. همه‌چیز فایده دارد؛ همه تلاش‌ها فایده دارد... شماها می‌توانید تغییرات محیطی را کاملاً رصد کنید؛ ظرفیت‌های ممکن، فرصت‌های ممکن و تهدیدها را منعکس کنید؛ باید هم بکنید. البته این‌طور هم نباشد که همه‌اش تهدیدها منعکس شود؛ بعضی‌ها کارشان فقط منعکس کردن تهدیدهاست که نتیجه‌اش - نمی‌گویم آن‌ها قصدشان این است - مرعوب کردن مسئولان بالاست؛ اگر قابل مرعوب شدن باشند (۲۵/۰۵/۸۲).

1. Transnational Dominance Space
2. non aligned movement

ششم - ملت‌های پیا خاسته^۱: هر جا حرکت اسلامی است، هر جا دفاع از هویت اسلامی است، هر جا دفاع از مظلوم است، جمهوری اسلامی آنجا حاضر است و حاضر خواهد بود و آمریکا و صهیونیسم و شبکه فاسد سیاسی مستکبرین نتوانستند بر جمهوری اسلامی فائق بیایند و نخواهند توانست. (۱۳۹۰/۱/۱)

بر اساس موارد فوق، الگوی مفهومی مدیریت محیط بین‌المللی بر اساس گفت‌مان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) را می‌توان به شرح زیر ارائه نمود.

الگوی مفهومی فرصت‌ها / ظرفیت‌های فراملی مبتنی بر آراء فرماندهی معظم کل قوا

امن سازی محیط امنیتی و رفع خطر جریانات تکفیری

- استفاده مناسب از هریک از فرصت‌ها و ظرفیت‌های فراملی مورد اشاره که در کلام مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مورد تأکید قرار گرفته است منجر به دستیابی به موارد زیر برای جمهوری اسلامی خواهد شد:
- الف) جلوگیری یا کاهش تهدیدات و آسیب‌پذیری‌ها؛
- ب) تضمین و ارتقای امنیت جمهوری اسلامی؛
- ج) کاهش هزینه‌های امنیتی؛
- د) سامان دهی محیط فراملی در جهت خواست ملی و تضمین منافع امنیت ملی؛
- ه) افزایش قدرت پاسخگویی به فشارها / بحران‌ها و هرگونه تجاوز؛
- و) ارتقای قدرت بازدارندگی؛
- ز) محدود کردن فعالیت نظامی و امنیتی ابرقدرت‌ها در منطقه و حتی جهان؛
- ح) تسهیل در دستیابی به هدف نهایی انقلاب اسلامی (استقرار حکومت الهی).

مدیریت محیط امنیتی با خطر جریان تکفیری

جمهوری اسلامی ایران طی سه دهه گذشته برای تحقق یک سیاست منطقه‌ای فعال و مؤثر، بازگشت قابل توجهی به مؤلفه‌های ژئوپلیتیکی خود داشته است. مسئله محوری در این خصوص، تلاش ایران برای پیاده‌سازی الگوی امنیت منطقه‌ای بومی بوده که به‌طور طبیعی در تعارض با منافع منطقه‌ای برخی بازیگران بین‌المللی و منطقه‌ای مانند غرب و رژیم غاصب صهیونیستی قرار داشته است. در واقع، جمهوری اسلامی ایران برای تحقق اهداف سیاست خارجی خود به سمت ساختارهای منطقه‌ای حرکت نموده است که ضمن کسب قابلیت بهره‌گیری از فرصت‌های بین‌المللی و منطقه‌ای، امکان به حداقل رساندن تهدیدهای امنیتی خود را پیدا نماید. ضمن این‌که کشورهای موردنظر در همکاری‌های منطقه‌ای باید از بیشترین مطلوبیت استراتژیک برای ایران برخوردار باشند. در هر صورت نحوه مدیریت محیط امنیتی باید به‌گونه‌ای باشد تا دچار چالش امنیتی^۱ نشویم. عوامل مؤثر در مدیریت محیط امنیتی متأثر از سه حوزه معرفتی، ساختاری و کارکردی می‌باشد.

در حوزه معرفتی: در این حوزه باید دید اصول و منابع منافع امنیت ملی ما چیست؟ چرا ما باید ام‌القرای جهان اسلام باشیم؟ اگر نگاه و رویکرد ما نه منطقه‌ای بلکه جهانی است و در اندیشه امت اسلامی هستیم؛ آیا تصور تضاد و تعارض و رقابت با منافع بازیگران بین‌المللی و جهانی را نخواهیم داشت؟ در این حوزه ما منافع امنیت ملی را می‌شناسیم، حدودش را مشخص می‌کنیم که تا چه شعاعی را شامل می‌شود و این‌که از چه اصول و پس‌زمینه هستی‌شناسانه‌ای برخوردار است.

براین اساس ما از معرفت‌شناسی به پدیدارشناسی خواهیم رسید و هستی‌شناسی در درون همین معرفت‌شناسی جای دارد. به نظر می‌رسد برخورداری از میزان‌های محرک و اثربخش با پشتوانه‌های معرفتی در طراحی، برنامه‌ریزی و اجرای سناریوهای تحقق منافع امنیت ملی نقش بازی می‌کنند. جمهوری اسلامی ایران برخاسته از یک ایدئولوژی اسلامی و به رهبری امام خمینی (رحمه‌الله علیه) به‌عنوان بنیان‌گذار این حرکت عظیم به پشتوانه قانون اساسی^۲ که قاموسی برگرفته از مبانی دین مبین اسلام می‌باشد، برخوردار

۱- به مجموعه اقدامات، کنش‌ها یا وضعیت‌ها و پدیده‌هایی که زبان عمومی و یا ترکیبی از سود و زیان را در سطح مجموعه امنیتی تولید نماید و نسبت مورد قبولی با امنیت داشته باشد چالش‌های امنیتی گفته می‌شود (گروه مطالعات و تحقیقات راهبردی مجمع، ۱۳۸۸: ۹۹)

۲- به‌موجب اصل ۱۵۲ قانون اساسی ج.ا.ا. سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، بر اساس نفی هرگونه سلطه‌جویی و سلطه‌پذیری، حفظ استقلال همه‌جانبه و تمامیت ارضی کشور، دفاع از حقوق همه مسلمانان و عدم تعهد در برابر قدرت‌های سلطه‌گر و روابط صلح‌آمیز متقابل با دول غیر محارب استوار است.

است. این جایگاه حدودثغور و میزان تحقق منافع امنیت ملی ما را مشخص و تعیین کرده است. رسیدن به جایگاه ام‌القرای جهان اسلام و تشکیل امت واحد اسلامی مبتنی بر نصوص و متون متقن و لازم‌الرعایه‌ای است که بنیان‌های جمهوری اسلامی را تشکیل داده‌اند. این عامل تا زمانی که نظام بر آن استوار است پیشران تحقق منافع امنیت ملی است. انحراف در دریافت و دستیابی به نیت و خواست منابع و اصول ایدئولوژیک در تحقق منافع امنیت ملی می‌تواند مهم‌ترین عامل کاهنده عوامل محسوب گردد. اگر در رویکردی معرفت‌شناسانه، دایره تحقق منافع امنیت ملی از شعاع جهانی به منطقه‌ای و سپس صرفاً ملی دیده شود، امت جای خود را به ملت خواهد داد. این نگاه بخشی می‌تواند متأثر از گذر زمان و اقتضائات حاکمیت و دست‌اندرکاران آن باشد که حوزه معرفت‌شناسی آن‌ها به‌جای برخورداری از اصول و مبانی دین مبین اسلام و کتاب مبین، برخوردار از منابع مادی و دنیایی لیبرال دموکراسی باشد.

در حوزه ساختاری: وقتی از سازه و ساختار سخن می‌گوییم نگاه ما به بازیگران، نفوذ پذیری و تأثیرگذاری ساختارهای یکپارچه امنیتی، ماهیت مأموریت و رسالت سازمان‌ها و اهداف، تنوع و سادگی و یا پیچیدگی محیط هدف، جایگاه، پایگاه و امکان و نوع استقرار محیط را شامل شود. بازیگران دوست و متحد در نگاه دولتی و غیردولتی در منطقه از جمله مقاومت، عشیره‌ها و احزاب، سازمان‌ها، نخبگان و علمای جهان اسلام، دولت سوریه، دولت عراق و حتی دولت لبنان تا حدودی، تنوع محیط امنیتی که صد البته از پیچیدگی نیز برخوردار است و این علاوه بر تهدید غلیظ می‌تواند بسترهای فرصت ساز بسیاری را در اختیار ما قرار دهد و همچنین سازه‌های غیررسمی و رسمی چون مجمع تقریب مذاهب، دانشگاه‌های اسلامی را به‌ویژه در منطقه می‌توان از عوامل پیشران در تحقق منافع امنیت ملی محسوب کرد. این عوامل در بسط یا محدودسازی تحرک جریان‌ات تروریستی و خطر تکفیری نقش عمده‌ای بازی می‌کنند. اگر رویکرد و نگاه این عوامل خیرخواهانه باشد پیشران‌های مؤثری در ممانعت از تسری و شیوع این جریان خطرناک در منطقه و بلکه جهان خواهد بود. بازیگران فرا منطقه‌ای چون دولت‌های آمریکا، انگلیس و رژیم غاصب صهیونیستی، خبرگان و نخبگان علمی و سیاسی مخالف با جمهوری اسلامی و مذهب شیعی، رسانه‌های جمعی و شبکه‌های اجتماعی متعلق به استعمار و از همه مهم‌تر سرویس‌های اطلاعاتی که در واقع کارگردانان اصلی این جریان‌ات در منطقه محسوب می‌شوند و نطفه‌های علمی برآمده از مراکز مطالعاتی و دانشگاهی که در ضدیت و تخریب چهره شیعه در جهان جولان می‌دهند و در جایگاهی عینی‌تر دولت‌های عربی عربستان، قطر، امارات متحده عربی و... را می‌توان از عوامل مهم کاهنده در حوزه ساختاری محسوب کرد. البته باید به این نکته اشاره داشت پیچیدگی محیط امنیتی پیرامون جمهوری اسلامی که از ابعاد

گسترده‌ای برخوردار است براین عوامل می‌افزاید. بر اساس روابط ژئومتریک^۱، هرچه تعداد متغیرها بیشتر شود امکان تحلیل روابط بین آن‌ها در محیط امنیتی پیچیده‌تر خواهد شد. از این‌روی تعدد متغیرها به‌نوعی بر پیچیدگی نیز خواهد افزود.

در حوزه کارکردی: در این حوزه قوت‌ها، فرصت‌ها، ضعف‌ها و تهدیدهای محیطی، پنهان‌کاری و پوشش دهی رفتار، قابلیت‌های نرم نفوذ و تداوم استقرار و حضور و درنهایت قابلیت حرکت در افق منافع امنیت در حوزه حریف و دشمن ترسیم می‌شود. در این بستر ارکان جهت ساز و خطوط راهنما، بسترهای حرکت، سیاست‌ها و برنامه‌ها، قدرت بازیگری، امکان انعطاف‌پذیری و تعیین روند تعقیب اهداف و درنهایت اهداف غایت‌نهایی و عملکردی نقش بسزایی را بازی می‌کنند. در حوزه کارکردی باید خروجی آن‌گونه باشد که سه کارکرد عمده را محقق سازد:

الف) حفظ جایگاه و اخذ جایگاه موفقیت ساز و منعطف؛

ب) کاهش خطاهای راهبردی و ضد غافلگیری؛

ج) رفع آسیب‌های نفوذ و ماندگاری.

درنهایت این‌که بتوان رفتارهای محیط امنیتی شامل استیلا و برتری‌جویی، نفوذ و حضور، همکاری و وابستگی، تعهد متقابل، رقابت، تعارض و... را مدیریت کرد. در این حوزه، مدیریت امنیتی جمهوری اسلامی در مواجهه با خطر جریان‌ات تکفیری، هنر بهره‌برداری از قوت‌های منطقه‌ای و ملی، برطرف نمودن ضعف‌های محیطی حاکم و شناسایی و رفع تهدیدات در دو حوزه نظامی و امنیتی می‌باشد. در این چشم‌انداز بهره‌برداری از خطوط راهنما و اسناد بالادستی و محرک می‌تواند نقش جهش‌زا و پیش‌برنده‌ای را بازی کند. البته به شرطی که بستر رقابت را خوب بشناسیم، به قدرت بازیگران اشرافیت داشته باشیم، زمینه‌های انعطاف‌پذیری و بدیل‌سازی را در موقعیت‌های خطرناک که هویت ملی و دینی به خطر افتاده باشد در آستین داشته باشیم. در این صورت نفوذ و ماندگاری، ضد غافلگیری و جایگاه برتر منطقه‌ای از حیث امنیتی به‌عنوان کارکردهای رفتار امنیتی ما محقق خواهد شد.

۱- ژئومتریک تأکید می‌کند هرچه متغیرها در یک مسئله تحلیلی بیشتر باشد، پیچیدگی تحلیل نیز زیاد می‌شود. مثلاً یک مربع چهاروجهی که صرفاً دارای چهار متغیر باشد میان آن‌ها شش رابطه احتمالی است و در مورد پنج‌ضلعی، پنج متغیر مربوطه دارای ده رابطه احتمالی میان خویش است. (هوور، ۱۳۸۹: ۱۰۸)

مطالعه موردی مبتنی بر روش‌شناسی پژوهش

جمهوری اسلامی ایران طی ۳ دهه گذشته برای تحقق یک سیاست منطقه‌ای فعال و مؤثر، بازگشت قابل توجهی به مؤلفه‌های ژئوپلیتیکی خود داشته است. مسئله محوری در این خصوص، تلاش ایران برای پیاده‌سازی الگوی امنیت منطقه‌ای بومی بوده که به‌طور طبیعی در تعارض با منافع منطقه‌ای برخی بازیگران بین‌المللی و منطقه‌ای مانند غرب و رژیم صهیونیستی قرار داشته است. در واقع، جمهوری اسلامی ایران برای تحقق اهداف سیاست خارجی خود به سمت ساختارهای منطقه‌ای حرکت نموده است که ضمن کسب قابلیت بهره‌گیری از فرصت‌های بین‌المللی و منطقه‌ای، امکان به حداقل رساندن تهدیدات امنیتی خود را پیدا نماید. ضمن این‌که کشورهای مورد نظر در همکاری‌های منطقه‌ای باید از بیشترین مطلوبیت استراتژیک برای ایران برخوردار باشند. برای بیان موفقیت مدیریت امنیتی در مواجهه با خطر جریانات تکفیری، مطالعه موردی حضور و بسط نفوذ جمهوری اسلامی ایران در محیط امنیتی سوریه را می‌توان به‌عنوان نمونه مطرح نمود. درحالی‌که برخی صداهای داخلی معتقد به کناره‌گیری بشار اسد بودند، ولیکن درایت و آینده‌نگری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مبنی بر حمایت از رئیس‌جمهوری سوریه به‌عنوان محور پشتیبانی از مقاومت حائز اهمیت بود. آنچه بیشتر از همه رخ می‌نمود، پرداختن به این نکته اساسی بود که گام بعدی و هدف نهایی شکل‌گیری خطر جریانات تکفیری در منطقه غرب آسیا، جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. از این منظر جمهوری اسلامی تلاش نمود قواعد مبنایی زیر را در نوع مواجهه، نحوه مقابله و مدیریت امنیتی پدیده داعش به منصف ظهور و اجرا بگذارد:

الف) حمایت و پشتیبانی تام و جامع از محور مقاومت به‌عنوان سنگر اصلی مبارزه با رژیم صهیونیستی؛

ب) حفظ جایگاه منطقه‌ای و بین‌المللی خود به‌عنوان یک قدرت نوظهور اسلامی در دنیا؛

ج) برقراری موازنه ملی - منطقه‌ای با رویکرد اقناع‌سازی داخل به‌ضرورت حمایت و پشتیبانی از مقاومت و اجماع‌سازی منطقه‌ای به اهمیت مقابله با خطر جریانات تکفیری؛

د) استقلال در نوع برخورد با این جریان با رویکرد اسلامی - منطقه‌ای، بدون اجماع، توسل و التماس از قدرت‌های فرا منطقه‌ای به‌خصوص آمریکا؛

ه) آگاهی بخشی به ملت‌های مسلمان منطقه با هدف شناسایی و معرفی دست‌های پشت پرده و حامی این جریانات (آمریکا، سرویس‌های اطلاعاتی و رژیم صهیونیستی)؛

و) حضور میدانی در هدایت، نظارت و فرماندهی مبارزه امنیتی و نظامی با جریانات تکفیری در مقام مستشاری؛

ز) بهره‌برداری از جلوه‌های ویژه نرم در کارگردانی و مدیریت صحنه نبرد با رویکرد تقریب مذاهب و دعوت از علما و زعمای دنیای اسلام در منطقه؛

ح) بهره‌برداری از سازه‌های بین‌المللی و جهانی با اطلاع‌رسانی از نوع و میزان جنایات جریان‌ات تکفیری و مستثنا نمودن دنیای اسلام از این جنایات وحشیانه؛

اتخاذ سیاست هدایت و نظارت با بهره‌برداری از اصول مبنایی زیر که جملگی در راستای حفظ و ارتقای منافع امنیت ملی نظام نیز قابل تعریف می‌باشند، موفق عمل کرده است. دستاورد این سیاست پایداری بشار اسد، حفظ توان و قابلیت‌های محور مقاومت، آگاهی بخشی به ملت‌های منطقه، ارتقای قدرت و ضریب حفظ امنیت ملی نظام در برابر تهدیدات می‌باشد.

در مصداق مدیریت امنیتی نامناسب، محققان معتقدند که شکل‌گیری جریان‌ات تکفیری در منطقه غرب آسیا به‌خصوص، برآمده از سیاست و سناریوی موفق غرب و سرویس‌های اطلاعاتی در انحراف جریان عظیم بیداری اسلامی و خلق نطفه جریان‌ات تکفیری برای به شکست کشاندن آن می‌باشد و جمهوری اسلامی در سطح کلان و در موضوع بیداری اسلامی که با رویکرد عدالت‌خواهانه و ظالم براندازانه در منطقه شمال آفریقا و غرب آسیا (خاورمیانه) شکل گرفت، نتوانست مدیریت و رفتار امنیتی مناسبی را از خود بروز دهد. نویسندگان معتقدند که تولد شوم جریان‌ات تکفیری نتیجه انحراف حرکت عظیم بیداری اسلامی بوده است که صدا البته با درایت و مدیریت امنیتی غرب شکل گرفته است و جمهوری اسلامی به دلایل زیر در طراحی و اجرای مناسب مدیریت امنیتی جریان بیداری اسلامی و در نتیجه جریان‌ات تکفیری به مطلوب‌های مدنظر دستیابی پیدا نکرد:

الف) عدم پیش‌بینی جریان عظیم بیداری اسلامی و گرفتار شدن در شوک امنیتی - سیاسی؛

ب) عدم طراحی مناسب مبتنی بر واقعیت‌های صحنه برای هدایت، نظارت و پیش‌برندگی بیداری اسلامی؛
ج) خلق اختلافات داخلی در موضوع و موضع برخورد با جریان بیداری اسلامی به‌عنوان حرکتی عربی یا اسلامی؛

د) حاکمیت تحلیل‌های نامناسب، غیرمنطقی، غیرکارشناسی و به‌دوراز حقیقت از نحوه شکل‌گیری و فرایند بیداری اسلامی؛

ه) عدم پیش‌بینی و طراحی سناریوهای مناسب مقابله‌ای با هرگونه دست‌اندازی غرب در فرایند جریان عظیم بیداری اسلامی؛

و) عقب‌نشینی از صحنه‌های خاص و مؤثر بیداری اسلامی و نداشتن طرح‌های اجرایی با قابلیت میدانی در هدایت و پیش‌برندگی جریان از قبیل بهره از علما، نخبگان، احزاب و گروه‌های ذی‌نفوذ دنیای اسلام؛
 ز) عدم آینده‌نگری و پیش‌بینی سازوکارهای امنیتی مناسب برای کشورهای هم‌جوار در محیط امنیتی پیرامونی از جمله عراق و سوریه.

به دلایل فوق، جمهوری اسلامی در یک شوک امنیتی گرفتار شد و به یک‌باره خود را در مقابل جریانی وهابی - صهیونیستی دید که کانون تمرکز قدرت جمهوری اسلامی در منطقه یعنی حیاط‌خلوت امنیتی و سیاسی آن، سوریه را هدف گرفته و به سرعت به بخش‌ها و سرزمین‌های دیگر ریشه دوانیده و چون ویروسی دردناک در حال شیوع می‌باشد.

نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر، تحقق منافع امنیت ملی را در نگاه به عوامل متعدد در حوزه‌های معرفتی/ ساختاری/ کارکردی و در محیط امنیتی جمهوری اسلامی موردتوجه قرار داده است. پدیده شکل گرفته، جریانات تکفیری در منطقه و در کنار مرزهای جغرافیایی جمهوری اسلامی می‌باشد و بازیگران، دولت‌ها و سازه‌های رسمی و غیر رسمی هستند که با بهره‌برداری از ابزار رسانه‌ای و پشتوانه لجستیکی و نظامی، فرصت‌های حضور، نفوذ و ماندگاری جمهوری اسلامی در منطقه را با تهدید جدی مواجه ساخته و حیات خلوت ما را در وضعیت آشوب امنیتی قرار داده‌اند. نقطه انحراف و ابهام، استفاده از پاشنه آشیل اختلافات مذهبی (شیعی - سنی) است و از همه مهم‌تر این‌که این صحنه، کارگردانانی ماهر و زبردست دارد که عرصه رقابت امنیتی را به صحنه تنازع و تعارض امنیتی نیابتی با جمهوری اسلامی تغییر داده‌اند. این تنوع، پیچیدگی زیادی به محیط امنیتی داده و تحقق منافع امنیت ملی ما را در یک وضعیت پر ابهام قرار داده است. این در حالی است که رسالت‌ها و مأموریت‌های ذاتی ارگان‌ها و سازه‌های امت ساز جهانی در داخل مرزهای حاکمیتی در مواجهه با موانع معرفتی (نقطه اعلا) تا پشتیبانی (نقطه ادنی) می‌باشد و رویکردهای سیاسی رگه‌هایی از نگاه لیبرال دموکراسی و ملی‌گرایانه را از خود به نمایش می‌گذارد. با این تعبیر آنچه می‌تواند به‌عنوان عوامل موفقیت در تحقق منافع امنیت ملی ما محسوب گردد را می‌توان به‌صورت زیر مطرح نمود:

الف) بهره‌برداری از فرصت نخبگان، علما، خبرگان، عشایر، قبیله‌ها، احزاب و گروه‌های ذی‌نفوذ دنیای اسلام برای تقریب مذاهب، اتحاد و یکپارچگی اسلامی؛

- ب) خلق نهضت علمی وسیع با بهره‌برداری از مراکز علمی و دانشگاه‌های معتبر دنیای اسلام برای شناساندن ریشه‌ها، اهداف و نیات واقعی جریان‌های تکفیری در منطقه و دنیا؛
- ج) بهره‌برداری از ابزار نرم قدرت ملی از جمله رسانه‌های جمعی، مطبوعات، شبکه‌های اجتماعی برای معرفی جریان‌های تکفیری و آگاهی بخشی به ملت‌های مسلمان منطقه و دنیا؛
- د) زمینه‌سازی برای هم‌راستاسازی راهبردهای کلان نظام با امنیت ملی در موضوع منافع امنیت ملی از نقطه تدوین تا پیاده‌سازی، اجرا و نظارت؛
- ه) استفاده از تمام توان بالقوه و بالفعل جهانی با ترکیب‌بند جایگاه حقوقی و سیاسی آن‌ها که در شمایل سازمان‌های مختلف با کارکردهای متنوع نمود دارند؛
- و) مسئله‌سازی برای دشمن با انتقال زمین بازی به حیات خلوت او در محیط‌های جغرافیایی متنوع و فضاهای رقابتی قابل مدیریت؛
- ز) به صحنه آوردن طرح‌های عملیاتی نرم و سخت با رویکرد هدایت جریان‌های اسلامی و مذهبی به سمت عداوت با دشمن صهیونیستی و آمریکایی؛
- ح) تغییر قواعد بازی محیط امنیتی با بهره‌گیری از ترکیب‌بند اقدامات سخت و نرم و ایجاد شوک‌های امنیتی در نقاط مختلف دنیا علیه دشمنان اسلام.

منابع و مأخذ:

- امام خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۳)، *بیانات در کنگره جهانی جریان‌های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام*.
- بیگی، حسن (۱۳۸۶)، *مبانی مدیریت استراتژیک، به نقل از ویلسون، هنر ظریف استراتژی ۲۰۰۳*.
- دیوید. ای لیک و پاتریک ام مورگان (۱۳۸۱)، *نظم‌های منطقه‌ای: امنیت سازی در جهان نوین*، ترجمه سید جلال دهقانی، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ریچارد زجی، هوور (۱۳۸۹)، *روان‌شناسی تحلیل اطلاعات*، ترجمه جواد علاقیند راد، انتشارات وزارت امور خارجه.
- سازمان حفاظت اطلاعات وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح (۱۳۹۳)، مصاحبه با جناب آقای بابایی مشاور سازمان.
- طیبیان، حمید (۱۳۸۴)، *فرهنگ عربی - فارسی فرزنان*، تهران: انتشارات فرزنان.
- عصاریان نژاد، حسین (۱۳۹۳)، *تقریرات درسی راهبرد و امنیت ملی*، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
- گروه مطالعات و تحقیقات راهبردی مجمع (۱۳۸۸)، *روش‌شناسی محیط امنیتی*، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- متقی، ابراهیم (۱۳۹۱)، *اجلاس‌یه شیکاگو؛ تحول در راهبرد امنیتی ناتو در سال‌های ۲۰۲۰-۲۰۱۲*، فصلنامه راهبرد دفاع، سال دهم، شماره ۳۸.
- مطهرنیا، مهدی (۱۳۹۳)، *گزارش نشست علمی شناخت محیط امنیتی جمهوری اسلامی و نقش پاکستان*، دفتر تحقیقات کاربردی ساحفاودجا.
- معین، محمد (۱۳۸۰)، *فرهنگ فارسی معین*، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- Kramer, franklin.D & simonserfaty (2007), recasting the euro atlantic partnership initiative for a renewed transatlantic partnership center for strategic & inter nationalstudies.
- Clinton Hilary (2012), Right City, Right Time. NATO review.
- longman Dictionary of American English (2012), AddisonWesley of USA.
- <http://fa.wikipedia.org>.